

Czynna ochrona zagrożonych gatunków i siedlisk na obszarze Natura 2000 „Ostoja Wigierska”

Raport z realizacji zadania: „Monitorowanie postępów realizacji projektu”, wykonywanego w ramach projektu Czynna ochrona zagrożonych gatunków i siedlisk na obszarze Natura 2000 „Ostoja Wigierska” (LIFE11 NAT/PL/431)

Autor:

Agnieszka Zackiewicz

ul. Kowalskiego 4a/18, 16-400 Suwałki

e-mail: agnus3@wp.pl

Suwałki, styczeń 2017

SPIS TREŚCI

1. Informacje wstępne
  - 1.1. Cel i zakres raportu
  - 1.2. Informacje o projekcie
2. Przebieg i postęp realizacji projektu w okresie sprawozdawczym
  - 2.1. Rzeczowy postęp realizacji projektu
    - 2.1.1. Opis zrealizowanych zadań/etapów w okresie sprawozdawczym
    - 2.1.2. Informacja na temat zadań planowanych w okresie sprawozdawczym
    - 2.1.3. Opis zadań/etapów projektu planowanych do zrealizowania w kolejnym okresie sprawozdawczym
    - 2.1.4. Opis przeprowadzonych kontroli realizacji projektu
    - 2.1.5. Wskaźniki
3. Informacja o napotkanych problemach

1. Informacje wstępne

Niniejszy Raport wykonano na zlecenie Wigierskiego Parku Narodowego, zgodnie z umową nr 2/2012/LIFE11 z dnia 12 listopada 2012 roku.

1.1. Cel i zakres Raportu

Monitorowanie realizacji projektu jest wewnętrznym mechanizmem wspomagającym zarządzanie projektem i polega na gromadzeniu informacji na temat wdrażanego projektu w aspekcie finansowym i rzeczowym. Jest to również proces systematycznego analizowania ilościowych i jakościowych informacji, w celu określenia zgodności realizacji projektu z wcześniej określonymi założeniami i celami. Monitorowanie projektu spełnia zatem funkcję wewnętrżnej kontroli realizacji poszczególnych zadań zaplanowanych w projekcie.

Monitorowanie realizacji projektu jest procesem ciągłym, odbywającym się przez cały okres trwania projektu. Niniejszy Raport obejmuje działania realizowane w czwartym kwartale 2016 roku, tj. okres od 1 października do 31 grudnia 2016 roku.

1.2. Informacje o projekcie

Realizacja projektu ma przyczynić się do zachowania i utrzymania w dobrym stanie populacji cennych gatunków roślin i zwierząt oraz cennych siedlisk przyrodniczych na obszarze Natura 2000 „Ostoja Wigierska”. W projekcie zaplanowano następujące zadania (zakresy i okres trwania niektórych działań zostały zmodyfikowane za zgodą Komisji Europejskiej lub wiedzą Monitora zewnętrznego):

Zadanie A.1. Przygotowanie zakupu gruntu - działanie ma na celu przygotowanie pełnej dokumentacji pod kątem zakupu prywatnych nieruchomości przez Wigierski Parku Narodowy. Efektem rzeczowym działania będzie sporządzenie operatów szacunkowych dla 60 działek o łącznej powierzchni 68 ha. Zaplanowano, że działanie to będzie prowadzone w okresie od 1 października 2012 do końca 2013 roku. Po wprowadzonych zmianach zwiększono liczbę działek do 65 i ich powierzchnię do ponad 71 ha oraz wydłużono czas realizacji działania do II kw. 2016 roku.

Zadanie A.2. Przygotowanie dokumentacji technicznej, uzyskanie pozwolenia na budowę zbiorników na gnojowicę i uzgodnienia dot. budowy płyt obornikowych - działanie ma na celu przygotowanie pełnej dokumentacji niezbędnej do rozpoczęcia budowy płyt obornikowych i zbiorników na gnojowicę. Efektem rzeczowym działania będzie uzyskanie czterech pozwoleń na budowę płyt obornikowych i zbiorników na gnojówkę. Zaplanowano, że działanie to zostanie zrealizowane w IV kw. 2012 i I kw. 2013 r. Po zmianach czas realizacji działania wydłużył się do II kw. 2013 r.

Zadanie A.3. Przygotowanie dokumentacji technicznej i uzyskanie pozwolenia na budowę przepustów dla płazów - działanie ma na celu przygotowanie pełnej dokumentacji niezbędnej do rozpoczęcia budowy przepustów dla płazów. Efektem rzeczowym działania będzie uzyskanie dwóch pozwoleń na budowę systemów przepustów dla płazów. Zaplanowano, że działanie to zostanie zrealizowane w I i II kw. 2013 r. Po zmianach czas realizacji działania wydłużył się do III kw. 2013 r.

Zadanie B.1. Zakup gruntu - działanie możliwe będzie do przeprowadzenia w momencie zakończenia przynajmniej części zadania 1 (Przygotowanie zakupu gruntu). Efektem rzeczowym działania będzie zakupienie co najmniej 68 ha gruntów. Zaplanowano, że działanie to zostanie zrealizowane w okresie IV kw. 2012 - II kw. 2014 roku. Po zmianach wielkość zakupionych gruntów zwiększyła się do ponad 71 ha, a czas realizacji działania wydłużył się do II kw. 2016 r.

Zadanie C.1. Odkrzaczanie - działanie ma na celu powstrzymanie procesów naturalnej sukcesji w ekosystemach otwartych położonych w granicach Wigierskiego Parku Narodowego. Głównym efektem działania będzie wycięcie roślinności krzewiastej na powierzchni 20 ha. Zaplanowano, że działanie to zostanie zrealizowane na przełomie 2013 i 2014 roku, na przełomie 2014 i 2015 roku oraz na przełomie 2015 i 2016 roku.

Zadanie C.2. Koszenie - działanie będzie związane z utrzymaniem zbiorowisk nieleśnych na obszarze „Ostoi Wigierskiej”. Głównym efektem działania będzie wykoszenie roślinności zielnej na powierzchni 120 ha. Zaplanowano, że działanie to zostanie zrealizowane w IV kwartale w latach 2013-2016. Po zmianach czas realizacji zadania wydłużył się do IV kw. 2017 roku.

Zadanie C.3. Usuwanie niecierpka gruczołowego - działanie będzie polegało na usuwaniu niecierpka gruczołowego (*Impatiens grandulifera*) - inwazyjnej rośliny obcego pochodzenia. Głównym efektem działania będzie ograniczenie populacji niecierpka gruczołowego, przynajmniej o 80%, na powierzchni 30 ha, w granicach „Ostoi Wigierskiej”. Zaplanowano, że działanie to zostanie zrealizowane od II kw. 2013 r. do II kw. 2017 roku. Po zmianach rozszerzono obszar objęty zabiegiem do ok. 50 ha.

Zadanie C.4. Budowa przepustów dla płazów - działanie możliwe będzie do przeprowadzenia w momencie zakończenia zadania A.3. (Przygotowanie dokumentacji technicznej i uzyskanie pozwolenia na budowę przepustów dla płazów). Efektem rzeczowym działania będzie wybudowanie w dwóch miejscach na obszarze „Ostoi Wigierskiej” systemów przepustów dla płazów (pierwszy system będzie składał się z 4 tuneli i barier naprowadzających o łącznej długości 500 m, a drugi z 5 tuneli i barier naprowadzających o łącznej długości 500 m). Zaplanowano, że działanie to zostanie zrealizowane w okresie III-IV kw. 2013 roku. Po zmianach dodano po jednym tunelu do każdego systemu przepustów, zwiększono długość barier naprowadzających oraz ułożono nawierzchnię z betonu asfaltowego na odcinku drogi w Wiatrołży.

Zadanie C.5. Budowa płyt obornikowych i zbiorników na gnojówkę - działanie możliwe będzie do przeprowadzenia w momencie zakończenia zadania A.2. (Przygotowanie dokumentacji technicznej, uzyskanie pozwolenia na budowę zbiorników na gnojowicę i uzgodnienia dot. budowy płyt obornikowych). Efektem rzeczowym działania będzie wybudowanie czterech płyt obornikowych o łącznej powierzchni 136,5 m² i czterech zbiorników na gnojówkę o łącznej pojemności 117 m³, na terenie „Ostoi Wigierskiej”. Zaplanowano, że działanie to zostanie zrealizowane w okresie II-IV kw. 2013 roku. Po zmianach skrócono okres realizacji działania - działanie zakończyło się w II kw. 2013 r.

Zadanie C.6. Budowa kładek - działanie ma na celu budowę infrastruktury turystycznej na ścieżce edukacyjnej „Suchary” oraz szlaku turystycznym biegnącym przez dolinę Czarnej Hańczy. Efektem rzeczowym działania będzie: rozebranie kładki nad Sucharem III, wybudowanie 137 m kładki, 146 m barier żerdziowych i wydłużenie o 38 m balustrady przy Sucharze I oraz wydłużeniu o 220 m systemu kładek w dolinie Czarnej Hańczy i wyźwirowanie wylotu szlaku z doliny na odcinku 25 m. Zaplanowano, że działanie to zostanie zrealizowane w okresie IV kw. 2012 - II kw. 2013 roku. Po zmianach wydłużono kładkę w dolinie Czarnej Hańczy o 24 m.

Zadanie D.1. Monitoring - działanie ma na celu gromadzenie i przekazywaniu wiedzy o oddziaływaniu projektu na obszar Natura 2000. Efektem rzeczowym działania będzie sporządzenie 5 raportów końcowych, w których zawarte będą wyniki badań początkowych (stan wyjściowy), wyniki badań prowadzonych w trakcie działań ochronnych i po ich zakończeniu oraz analiza tych danych i wnioski. Poszczególne raporty będą obejmowały: 1 - monitoring roślinności, 2 - monitoring bezkręgowców, 3 - monitoring kręgowców, 4 - monitoring jakości stanu środowiska występowania trzepli zielonej i skójkii gruboskorupowej, 5 - monitoring efektów związanych z budową i modernizacją szlaków turystycznych. Zaplanowano, że działanie to zostanie zrealizowane w okresie od II kw. 2013 do IV kw. 2017 roku. Po zmianach skrócono okres realizacji działania - rozpoczęło się ono w I kw. 2014 roku, a zakończy w IV kw. 2017 r.

Zadanie D.2. Ocena wpływu społeczno-gospodarczego projektu - działanie będzie polegało na analizie funkcjonowania społeczności lokalnej zamieszkującej obszar "Ostoi Wigierskiej", w aspekcie społeczno-gospodarczym, pozostającej w zasięgu wpływów działań przewidzianych w projekcie. Efektem rzeczowym działania będzie sporządzenie opracowania zawierającego ocenę wpływu projektu (poszczególnych jego zadań) na lokalną gospodarkę i społeczeństwo. Zaplanowano, że działanie to zostanie zrealizowane w IV kw. 2016 roku.

Zadanie E.1. Wydanie folderu informacyjnego o projekcie - działanie będzie polegało na opracowaniu merytorycznym i graficznym folderu informacyjnego o projekcie. Efektem rzeczowym działania będzie wydanie folderu formatu A5, o objętości 4 stron (łącznie z okładką), w nakładzie 2000 egz. Zaplanowano, że działanie to zostanie zrealizowane w IV kw. 2012 roku. Ostatecznie okres realizacji działania został zmieniony - działanie zostało wykonane w I kw. 2013 r.

Zadanie E.2. Wykonanie tabliczek informacyjnych o projekcie - działanie będzie polegało na opracowaniu merytorycznym i graficznym oraz wykonaniu 5 tabliczek informacyjnych o projekcie, które zostaną umieszczone przy wybudowanych płytach obornikowych. Efektem rzeczowym działania będzie wykonanie 5 tabliczek z ocynkowanej blachy, w formacie A3. Zaplanowano, że działanie to zostanie zrealizowane w II kw. 2013 roku.

Zadanie E.3. Wykonanie tablic informacyjno-edukacyjnych o wybranych działaniach - działanie będzie polegało na wykonaniu tablic informacyjno-edukacyjnych, które zostaną ustawione przy obiektach wykonanych w ramach projektu. Efektem rzeczowym działania będzie wykonanie drewnianych stelaży 10 tablic (o rozmiarach 1,5 x 1,0 m) oraz opracowanie merytoryczne i graficzne plakatów (tablic) informacyjno-edukacyjnych, dotyczących m.in.

ochrony ptaków przy szlakach komunikacyjnych. Zaplanowano, że działanie to zostanie zrealizowane w IV kw. 2013 roku. Zmianie uległ okres realizacji działania - rozpoczęło się ono w II kw. 2014 i zakończyło w III kw. 2014 r.

Zadanie E.4. Strona internetowa o projekcie - działanie będzie polegało na opracowaniu i prowadzeniu (aktualizacji) podstrony internetowej w obrębie witryny Wigierskiego Parku Narodowego, dotyczącej projektu. Zaplanowano, że działanie to będzie realizowane przez cały okres trwania projektu.

Zadanie E.5. Raport laika - działanie będzie polegało na opracowaniu niespecjalistycznego raportu, dotyczącego działań podjętych w trakcie projektu (ich przebiegu i uzyskanych rezultatów). Efektem rzeczowym działania będzie opracowanie dwujęzyczne (polsko-angielskie) raportu o objętości ok. 16 stron maszynopisu, który będzie wydany w Internecie oraz w postaci cyfrowej na płytach CD (w 50 egzemplarzach). Zaplanowano, że działanie to będzie realizowane w III kw. 2017 roku.

Zadanie E.6. Organizacja konferencji - działanie będzie polegało na zorganizowaniu dwudniowej konferencji dla 50 osób. Efektem rzeczowym działania będzie przygotowanie 7-9 referatów na temat projektu oraz 50 kompletów materiałów konferencyjnych. Zaplanowano, że działanie to będzie realizowane w II kw. 2014 roku.

Zadanie E.7. Organizacja zajęć edukacyjnych - działanie będzie polegało na przeprowadzeniu jednodniowych zajęć edukacyjnych z dziećmi i młodzieżą, związanych z ochroną przyrody, ze szczególnym uwzględnieniem ochrony siedlisk i gatunków objętych siecią Natura 2000. Efektem rzeczowym działania będzie przeprowadzenie 10 spotkań edukacyjnych (Zimowa Akademia Przyrody - 5 spotkań, Letnia Akademia Przyrody - 5 spotkań) oraz zakupienie pomocy dydaktycznych, niezbędnych do prowadzenia zajęć. Zaplanowano, że działanie to będzie realizowane w okresie od IV kw. 2012 r. do III kw. 2016 roku.

Zadanie E.8. Organizacja warsztatów - działanie będzie polegało na zorganizowaniu cyklu warsztatów dla nauczycieli, rolników i przewodników turystycznych. Celem warsztatów będzie doskonalenie umiejętności korzystania z zasobów przyrodniczych obszaru Natura 2000 „Ostoja Wigierska” przez poszczególne grupy zawodowe, zgodnie z zasadami poszanowania przyrody i obowiązującymi przepisami prawnymi. Efektem rzeczowym działania będzie przeprowadzenie 15 jednodniowych warsztatów (7 godzin zegarowych + 0,5 godziny na catering), w których weźmie udział łącznie 450 osób. Zaplanowano, że działanie to będzie realizowane w okresie od IV kw. 2012 r. do III kw. 2016 roku.

Zadanie E.9. Wydanie plakatów o inwazyjnych gatunkach roślin obcego pochodzenia - działanie będzie polegało na wydaniu kompletu plakatów ostrzegających o zagrożeniach, jakie niosą gatunki obcego pochodzenia dla rodzimej flory. Efektem rzeczowym działania będzie opracowanie i wydanie 3 kompletów plakatów (po 3 plakaty formatu B1 w komplecie), o nakładzie 4000 kpl. (łącznie 12000 egz.). Zaplanowano, że działanie to będzie realizowane w okresie od IV kw. 2012 do I kw. 2013 roku. Po zmianach skrócono okres realizacji działania - rozpoczęło się ono dopiero w I kw. 2013 r.

Zadanie E.10. Gadżety promujące projekt z logo LIFE+ - działanie będzie polegało na wykonaniu gadżetów promujących projekt. Efektem rzeczowym działania będzie zakupienie

500 szt. koszulek t-shirt z nadrukiem, 1000 szt. toreb płóciennych z nadrukiem i 500 szt. przenośnej pamięci USB typu PenDrive. Zaplanowano, że działanie to będzie realizowane w IV kw. 2012 roku. Po zmianach działanie realizowane było od I do IV kw. 2013 r.

Zadanie F.1. Zarządzanie projektem - działanie będzie polegało na wyborze trzech osób pełniących funkcję asystentów (asystent koordynatora projektu, asystent kierownika technicznego projektu, asystent kierownika finansowego projektu) w Zespole Zarządzającym Projektem. Osoby te będą brały udział w zarządzaniu projektem i jego koordynowaniu. Zaplanowano, że działanie to będzie realizowane przez cały okres trwania projektu.

Zadanie F.2. Tworzenie sieci z innymi projektami - działanie będzie polegało na nawiązaniu kontaktów z innymi projektami. W ramach tego działania odbywać się będą wyjazdy do siedziby innych beneficjentów. Nawiązany zostanie kontakt z wykonawcami projektów: „Ochrona zasobów przyrodniczych Puszczy Kampinoskiej - Obszaru NATURA 2000, poprzez renaturyzację wykupionych gruntów” (Polska), „Drava River Basin (DRBP) Project - Environmental infrastructure measures in the River Drava Basin” (Austria), „DRAGONLIFE - Securing *Leucorrhinia pectoralis* and *Pelobates fuscus* in the northern distribution area in Estonia and Denmark” (Estonia), „NATURA 2000-LUXEMBOURG - Contribution from local authorities to the implementation of NATURA 2000” (Luksemburg) oraz “ECOTONE - ECOTONE – Management of riparian habitats towards the conservation of endangered invertebrates” (Portugalia). Pracownicy projektu będą mogli wziąć udział w seminariach, konferencjach oraz sympozjach dotyczących innych wniosków, w tym również w spotkaniu inauguracyjnym obecną edycję LIFE+. Zaplanowano, że działanie to będzie realizowane w okresie od II kw. 2013 do III kw. 2016 roku.

Zadanie F.3. Przygotowanie planu działań po zakończeniu projektu „After-Life” - działanie będzie polegało na przygotowaniu planu działań koniecznych do podtrzymania efektu ekologicznego uzyskanego w trakcie realizacji projektu. Informacje zawarte w tym planie określać będą przewidywane źródła finansowania tych działań oraz odpowiedzialność za ich wykonanie. Efektem rzeczowym będzie opracowanie planu działań ochronnych na kolejne lata po zakończeniu projektu, opublikowanego w wersji papierowej i cyfrowej - zamieszone na podstronie internetowej beneficjenta. Zaplanowano, że działanie to będzie realizowane w III kw. 2017 roku.

Zadanie F.4. Zewnętrzny audyt finansowy - działanie ma na celu weryfikację raportów finansowych etapowych i raportu końcowego składanych do Komisji Europejskiej. Efektem rzeczowym będzie opracowanie sprawozdania na temat zgodności raportów z warunkami Postanowień Wspólnych oraz przestrzeganie prawa i zasad księgowości obowiązujących w kraju. Zaplanowano, że działanie to będzie realizowane w IV kwartale 2017 roku. Po zmianach ustalono, że audyt będzie dwuetapowy: pierwszy etap zostanie wykonany w 2015 roku, a drugi po zakończeniu projektu (I kw. 2018 r.)

Zadanie F.5. Monitorowanie postępów realizacji projektu - działanie ma na celu sprawdzanie na bieżąco zgodności prowadzonych działań z harmonogramem rzeczowo-finansowym projektu. Niniejszy Raport jest jednym z elementów tego działania. Efektem rzeczowym działania będą okresowe (kwartalne) raporty, oceniające prawidłowość realizacji

poszczególnych elementów projektu. Łącznie sporządzonych zostanie 20 kwartalnych raportów. Zaplanowano, że działanie to będzie realizowane od IV kw. 2012 do III kw. 2017 roku.

Zadanie F.6. Zakup sprzętu niezbędnego do realizacji projektu - działanie będzie polegało na zakupieniu: samochodu osobowego z napędem na 4 koła, dwóch zestawów sprzętu komputerowego z oprogramowaniem i urządzeniami peryferyjnymi (kolorowa drukarka laserowa, skaner), kserokopiarki, dwóch lornetek, obiektywu długiogniskowego do aparatu fotograficznego Canon oraz miernika pH i przewodności elektrolitycznej. Zaplanowano, że działanie to będzie realizowane w IV kw. 2012 i I kw. 2013 roku.

2. Przebieg i postęp realizacji projektu w okresie sprawozdawczym

2.1. Rzeczowy postęp realizacji projektu

2.1.1. Opis zrealizowanych zadań/etapów w okresie sprawozdawczym

W minionym okresie sprawozdawczym prowadzone były prace dotyczące: powstrzymania procesów naturalnej sukcesji w ekosystemach otwartych, poprzez wycinanie krzewów i podrostów drzew (**Zadanie C.1. Odkrzaczanie**) oraz wykaszanie roślinności zielnej (**Zadanie C.2. Koszenie**), przebudowy platformy widokowej nad Sucharem IV (**Zadanie C.6. Budowa kładek**), monitoringu efektów ekologicznych poszczególnych działań ochronnych (**Zadanie D.1**), oceny wpływu projektu na lokalną gospodarkę i społeczeństwo (**Zadania D.2**), prowadzenia strony internetowej projektu (**Zadanie E.4**), organizacji warsztatów (**Zadanie E.8**), zarządzania projektem (**Zadanie F.1**), tworzenia sieci z innymi projektami (**F.2**) oraz monitorowania postępów realizacji projektu (**F.5**).

W ramach **Zadania C.1. Odkrzaczanie** kontynuowane były prace związane usuwaniem krzewów i podrostów drzew porastających tereny otwarte. W 2016 roku zaplanowano i wykonano ten zabieg na powierzchni 5,16 ha, na terenie obwodów ochronnych: Leszczewek, Gawarzec, Powały, Mikołajewo, Lipniak i Krzywe. Wyboru wykonawcy zadania dokonano w drodze przetargu. Łącznie do tej pory w ramach projektu usunięto krzewy i podrosty drzew z powierzchni 15,58 ha, co stanowi prawie 78% zaplanowanych prac. W 2017 roku zaplanowano przeprowadzenie tego zabiegu na powierzchni 8,80 ha (wykonawca tych zabiegów jest już wyłoniony w ramach przetargu). Łącznie zabieg odkrzaczania będzie wykonany na powierzchni 24,38 ha, czyli o 4,38 ha większej, niż pierwotnie zakładano. Środki na zwiększenie zakresu tego działania będą pochodziły z budżetu tego działania - z niewykorzystanych środków.

Kontynuowane były również prace związane z koszeniem roślinności zielnej (**Zadanie C.2. Koszenie**). Wykonawcę tego zadania wybrano w ramach przetargu połączonego z wyborem wykonawcy Zadania C.1. Koszenie roślinności zostało przeprowadzone na łącznej powierzchni 29,91 ha, na terenie obwodów ochronnych: Krzywe, Leszczewek, Gawarzec, Krusznik i Mikołajewo. Łącznie do tej pory w ramach projektu koszenie roślinności wykonano na powierzchni 72,95 ha, co stanowi prawie 61% zaplanowanych prac. W 2017 roku zaplanowano przeprowadzenie tego zabiegu na powierzchni 47,67 ha (wykonawca tych

zabiegów jest już wyłoniony w ramach przetargu). Łącznie zabieg koszenia będzie wykonany na powierzchni 120,62 ha, czyli o 0,62 ha większej, niż pierwotnie zakładano.

W ramach **Zadania C.6. Budowa kładek** rozpoczęto prace związane z przebudową platformy widokowej, zlokalizowanej nad zbiornikiem dystroficznych Suchar IV. Platforma ta wybudowana została wiele lat temu na ple torfowcowym, otaczającym zbiornik wodny, co powodowało silną presję ze strony turystów na roślinność i zwierzęta zamieszkujące pło. Konieczna zatem stała się przebudowa drewnianej konstrukcji, wymiana materiału budowlanego i odsunięcie jej od pła w kierunku brzegu mineralnego. Na przełomie listopada i grudnia przeprowadzono postępowanie publiczne, w celu wyłonienia wykonawcy tego zadania. Z czterech złożonych ofert wybrano ofertę najkorzystniejszą cenowo (Budownictwo Przyrodnicze DANBUD z Suwałk) i już w grudniu zostały rozpoczęte prace w terenie. Prace budowlane mają zostać zakończone w marcu 2017 roku.

W ramach **Zadania D.1. Monitoring** kontynuowane były prace związane ze śmiertelnością płazów na drogach oraz wykorzystywania przez płazy wybudowanych przepustów (aspekt jesienny). Szczególnie zwracano uwagę na śmiertelność płazów na odcinkach dróg przylegających do wybudowanych przepustów dla płazów, aby móc ocenić poprawność wyznaczenia fragmentów dróg do zabezpieczenia.

W ramach **Zadania D.2. Ocena wpływu społeczno-gospodarczego projektu** kontynuowane były prace dotyczące oceny wpływu projektu na lokalną gospodarkę i społeczeństwo. Zgodnie z podpisaną umową z Wykonawcą tego zadania prace mają być zakończone do końca sierpnia 2017 roku.

Cały czas funkcjonuje strona internetowa projektu, na której zamieszczane są wszystkie istotne informacje o projekcie (**Zadanie E.4. Strona internetowa o projekcie**).

W ramach **Zadania E.8. Organizacja warsztatów** odbyło się tylko jedno spotkanie (22 października), kierowane do nauczycieli, głównie nauczycieli szkół podstawowych. W warsztatach, których hasłem przewodnim było "Eksperymenty przyrodnicze w praktyce", uczestniczyło 30 nauczycieli. Zajęcia zostały przeprowadzone w siedzibie dyrekcji Wigierskiego Parku Narodowego w Krzywem.

Głównym celem warsztatów było: poznanie narzędzi edukacyjnych pomagających urozmaicić scenariusze zajęć przyrodniczych, poznanie metod fabularyzacji eksperymentów przyrodniczych, rozwinięcie umiejętności posługiwania się metodą badawczą, poznanie sposobów dostosowania przestrzeni edukacyjnej do aktywnego prowadzenia zajęć oraz poznanie możliwości wykorzystania przestrzeni Wigierskiego Parku Narodowego do realizacji podstawy programowej w nauczaniu przyrody. Prowadzącymi warsztaty byli: Paweł Jaskólski i Tomasz Ruszkowski, doświadczeni animatorzy związani z Centrum Nauki Kopernik, znani jako „Heweliusze Nauki”.

Trwające 7 godzin zajęcia, z uwagi na niesprzyjającą aurę pogodową, odbywały się w sali konferencyjnej. Podzielono je na 6 bloków tematycznych. Warsztaty rozpoczęły się blokiem aktywności integrujących grupę oraz uzgodnieniem kontraktu i planu pracy. Szczegółowo omówiony został tzw. cykl Dawida Kolba, czyli modelu uczenia się przez

doświadczenie i praktykę, które wywołując refleksję, skłaniają do poszukiwania reguł generalizujących. Warsztaty prowadzone były z użyciem tejże metody.

Ryc. 1. Uczestnicy warsztatów podczas zajęć dotyczących eksperymentów przyrodniczych

W dalszych częściach trenerzy przedstawili różne metody fabularyzacji w przebiegu doświadczeń. Uczestnicy pracowali w podgrupach, tworząc fabułę do zadanych doświadczeń. Istotnym elementem pracy była prezentacja wyników pracy w poszczególnych zespołach.

Podczas warsztatów uczestnicy poznali także w praktyce metodę badawczą w edukacji przyrodniczej, przygotowali własne doświadczenia i eksperymenty, dodając do nich narrację. Przeanalizowano podstawę programową oraz treści towarzyszące edukacyjnym ścieżkom przyrodniczym WPN i zaplanowano realizację konkretnych doświadczeń na ścieżkach w wariancie terenowym.

Łącznie od początku realizacji projektu przeprowadzono 15 warsztatów, z 15 zaplanowanych w projekcie, w których wzięło udział 470 osób.

W minionym okresie sprawozdawczym odbyły się kolejne spotkania Zespołu Zarządzającego Projektem (w ramach **Zadania F.1. Zarządzanie**), podczas których omawiane były bieżące i najpilniejsze sprawy związane z realizacją zadań zaplanowanych w projekcie. Jednym z głównych ich tematem było przygotowanie kolejnego Raportu z postępu projektu (Progress Report 2), przygotowania ostatniej zagranicznej wizyty studyjnej oraz sprawy związane z możliwością wykorzystania oszczędności powstałych w projekcie na rozszerzenie zakresu realizacji niektórych działań, w tym potrzebę kontynuowania prowadzenia zajęć edukacyjnych i warsztatów, zorganizowanie konferencji kończącej projekt oraz ochrony pła torfowcowego nad Sucharem IV, polegającej na modernizacji platformy widokowej. Bardzo duże zainteresowanie warsztatami oraz potrzeba edukowania lokalnej społeczności skłoniła Beneficjenta do zaplanowania na 2017 rok trzech dodatkowych warsztatów, które będą przeprowadzone w II, III i IV kwartale. Dodatkowe warsztaty wynikają z zapotrzebowania lokalnej społeczności na praktyczne informacje dotyczące możliwości udziału w czynnej ochronie przyrody. Są one dobrą platformą przekazu wiedzy i praktycznego jej zastosowania w ochronie środowiska przyrodniczego. Planuje się, że w każdym warsztacie weźmie udział 30 osób. Podobna sytuacja zaistniała w przypadku zajęć edukacyjnych. Bardzo duże zainteresowanie nimi sprawiło, że zaplanowano w 2017 roku dwa dodatkowe zajęcia z cyklu Zimowa Akademia Przyrody (w I kwartale) oraz Letnia Akademia Przyrody (w III kwartale).

Wszystkie propozycje rozszerzenia zakresu działań wybranych zadań, jak i opis stanu realizacji projektu do końca października 2016 roku, przedstawione zostały w raporcie z postępu (Progress Report 2), przesłanym do Komisji Europejskiej w połowie listopada 2016 roku.

W ramach **Zadanie F.2. Tworzenie sieci z innymi projektami** kontynuowano prace związane z przygotowaniem wizyty studyjnej w Estonii. Zespół Zarządzający Projektem nawiązał w tym celu kontakt z organizacją The Environmental Board w Estonii, koordynującą projekty LIFE dotyczące czynnej ochrony gatunków i siedlisk. Zaplanowano zapoznanie się z czterema projektami, finansowanymi z programu LIFE:

1. LIFE Springday - Conservation and restoration of petrifying spring habitats (code *7220) in Estonia (LIFE12 NAT/EE/000860)
2. LIFE to alvars - Restoration of Estonian alvar grasslands (LIFE13 NAT/EE/000082)

3. URBANCOWS - Restoration and Public Access of Urban Coastal Meadow Complex in Parnu Town (LIFE10 NAT/EE/000107)
4. HAPPYFISH: LIFE+ project "Saving life in meanders and oxbow lakes of Emajõgi River on Alam-Pedja NATURA 2000 area" (LIFE+07 NAT/EE/000120).

Ponadto, w dniu 21 grudnia 2016 roku koordynator projektu - dr Lech Krzysztofiak wziął udział w konferencji zatytułowanej „Wpływ gatunków inwazyjnych na bioróżnorodność powiatu sanockiego”. Organizatorem konferencji, która odbyła się w ramach projektu pn.: "Program ochrony rodzimej flory powiatu sanockiego przed gatunkami inwazyjnymi oraz ograniczenia ich rozprzestrzeniania się i wnikania w obręb Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery Karpaty Wschodnie", było Starostwo Powiatowe w Sanoku. Podczas konferencji poruszano tematykę wpływu gatunków inwazyjnych na rodzimą szatę roślinną oraz metod ich zwalczania. Dr Lech Krzysztofiak przedstawił referat pt. „Czynna ochrona rodzimej przyrody przed inwazją obcych gatunków roślin na terenie Ostoi Wigierskiej”, w którym zaprezentował efekty zwalczania niecierpka gruczołowatego, prowadzonego w ramach projektu LIFE11 NAT/PL/421.

2.1.2. Informacja na temat zadań planowanych w okresie sprawozdawczym

Zadania/działania zaplanowane na dany okres sprawozdawczy (zgodnie z zapisami zawartymi we wniosku aplikacyjnym, umowach o dofinansowanie i umowie uzupełniającej oraz zatwierdzonymi zmianami) zostały przedstawione w tabeli 1. Wszystkie zaplanowane na IV kwartał 2016 roku działania zostały zrealizowane.

Tabela 1.

Numer zadania	Nazwa zadania/działania	Okres realizacji		Informacja o wykonaniu	Uwagi
		rozpoczęcie	zakończenie		
C.1.	Odkrzaczanie	1.09.2013	11.12.2017	Działanie jest kontynuowane - zabiegi wykonano na powierzchni 5,16 ha	Zadanie realizowane jest zgodnie ze zmienionym planem, wykonawcy pozostałej części zadania już zostali wybrani w postępowaniu publicznym - brak zagrożeń
C.2.	Koszenie	1.09.2013	11.12.2017	Działanie jest kontynuowane - zabiegi wykonano na powierzchni 29,91 ha	Zadanie realizowane jest zgodnie ze zmienionym planem, wykonawcy pozostałej części zadania już zostali wybrani w postępowaniu publicznym - brak zagrożeń
C.6.	Budowa kładek	1.10.2012	31.03.2017	Działanie jest kontynuowane - wykonano część prac budowlanych	Zakres zadania został rozszerzony i obecnie realizowany jest zgodnie ze zmienionym planem - brak zagrożeń
D.1.	Monitoring	1.01.2014	11.12.2017	Działanie jest kontynuowane -	Zadanie realizowane jest przez Beneficjenta - brak

				prowadzone były badania skuteczności prowadzonych działań ochronnych (ochrony płazów podczas migracji jesiennych)	zagrożeń
D.2.	Oceny wpływu społeczno-gospodarczego projektu	8.04.2016	31.08.2017	Działanie jest kontynuowane - prowadzone były prace zgodnie z przyjętą metodyką	Zadanie realizowane jest zgodnie z planem - brak zagrożeń
E.4.	Strona internetowa o projekcie	1.10.2012	11.12.2017	Strona internetowa prowadzona jest na bieżąco	Zadanie realizowane jest zgodnie z planem - brak zagrożeń
E.8.	Organizacja warsztatów	1.10.2012	31.10.2017	Działanie jest kontynuowane - w okresie sprawozdawczym przeprowadzono jedno warsztaty	Termin realizacji zadania został wydłużony; do tej pory odbyły się wszystkie zaplanowane w projekcie warsztaty (15), w 2017 roku dodatkowo przeprowadzone będą 3 warsztaty) - brak zagrożeń
F.1.	Zarządzanie projektem	1.10.2012	11.12.2017	Proces zarządzania projektem przebiega sprawnie i zgodnie z planem	Zadanie realizowane jest zgodnie z planem - brak zagrożeń
F.2.	Tworzenie sieci z innymi projektami	1.10.2012	11.12.2017	Wykonano częściowo - w okresie sprawozdawczym przygotowywano kolejną wizytę zagraniczną, a przedstawiciel projektu uczestniczył w jednej konferencji	Zadanie realizowane jest zgodnie z planem (odbyły się 4 z 5 zaplanowanych wizyt zagranicznych) - brak zagrożeń
F.5.	Monitorowanie postępów realizacji projektu	1.10.2012	29.09.2017	Łącznie wykonano 17 raportów	Zadanie realizowane jest zgodnie z planem - brak zagrożeń

2.1.3. Opis zadań/etapów projektu planowanych do zrealizowania w kolejnym okresie sprawozdawczym

W następnym okresie sprawozdawczym zaplanowano podjęcie następujących zadań / działań:

Zadanie C.6. Budowa kładek - kontynuacja prac budowlanych.

Zadanie D.1. Monitoring - kontynuacja prac (badanie śmiertelności płazów podczas okresu wiosennego na odcinkach dróg, na których powstały przejścia dla płazów).

Zadanie E.4. Strona internetowa o projekcie - aktualizacja strony internetowej o projekcie.

Zadanie E.6. Organizacja konferencji - przygotowanie dodatkowej konferencji kończącej realizację projektu.

Zadanie E.7. Organizacja zajęć edukacyjnych - przeprowadzenie kolejnych zajęć edukacyjnych.

Zadanie F.1. Zarządzanie projektem - kontynuowanie zarządzania i koordynowania projektu.

Zadanie F.2. Tworzenie sieci z innymi projektami - kontynuowanie prac związanych z przygotowaniem zagranicznej wizyty studyjnej.

Zadanie F.5. Monitorowanie postępów realizacji projektu - sporządzenie osiemnastego raportu z postępów realizacji projektu.

2.1.4. Opis przeprowadzonych kontroli realizacji projektu

W minionym okresie rozliczeniowym Zespół Zarządzający Projektem prowadził bieżącą kontrolę zaplanowanych na ten okres działań. Kontrolujący nie stwierdzili uchybień w realizacji zadań.

2.1.5. Wskaźniki

W minionym okresie rozliczeniowym zostały osiągnięte następujące wskaźniki produktu:

Nr zadania	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary wskaźnika	Wartość uzyskana	% realizacji planu	Wartość uzyskana skumulowana	Wartość docelowa	% realizacji zadania
A.1.	operat szacunkowy	szt.	1	100	41	40	102,5
A.2.	pozwolenie na budowę	kpl	0	0	4	4	100
A.3.	pozwolenie na budowę	kpl	0	0	2	2	100
B.1.	powierzchnia gruntu	ha	1,9316	100	71,2617	68	104,8
C.1.	powierzchnia gruntu	ha	5,16	100	15,58	20	77,9
C.2.	powierzchnia gruntu	ha	29,91	100	72,95	120	60,8
C.3.	powierzchnia gruntu	ha	0	0	49,97	49,97 (5 sezonów)	49,97 (4 sezony)
C.4.	system przepustów	kpl	0	0	2	2	100
C.5.	płyty obornikowe i zbiorniki	kpl	0	0	4	4	100
C.6.	kładka	kpl	1	100	3	2	150
D.1.	raport	szt.	0	0	0	5	0
D.2.	opracowanie	szt.	0	0	0	1	0
E.1.	folder	szt.	0	0	1	1	100
E.2.	tabliczka	szt.	0	0	5	5	100
E.3.	tablica	szt.	0	0	10	10	100
E.4.	strona www	edycja	1	100	17	20	85
E.5.	raport	szt.	0	0	0	1	0

E.6.	konferencja	szt.	0	0	1	1	100
E.7.	zajęcia edukacyjne	szt.	0	0	10	10	100
E.8.	warsztaty	szt.	1	100	15	15	100
E.9.	plakat	kpl.	0	0	4000	4000	100
E.10.	gadżety	kpl.	0	0	1	1	100
F.2.	wyjazd	szt.	0	0	4	5	80
F.3.	opracowanie	szt.	0	0	0	1	0
F.4.	audyt	szt.	0	0	I etap	1 (2 etapy)	50
F.5.	raport	szt.	1	100	17	20	85
F.6.	samochód	szt.	0	0	1	1	100
F.6.	zestaw komputerowy	kpl.	0	0	2	2	100
F.6.	kserokopiarka	szt.	0	0	1	1	100
F.6.	lornetka	szt.	0	0	2	2	100
F.6.	obiektyw	szt.	0	0	1	1	100
F.6.	miernika pH i SEC	szt.	0	0	1	1	100

3. Informacja o napotkanych problemach

W minionym okresie rozliczeniowym nie pojawiły się nowe istotne problemy, które mogłyby negatywnie rzutować na uzyskanie założonych w projekcie rezultatów. Na obecnym etapie realizacji projektu wszystkie działania inwestycyjne zostały już zakończone, a działania nieinwestycyjne są już zakończone lub są na ukończeniu. Można zatem stwierdzić, że realizacja całego projektu przebiega sprawnie, zgodnie z przyjętymi założeniami i bez poważniejszych problemów, które mogłyby w jakikolwiek sposób utrudnić lub uniemożliwić uzyskanie zakładanych w projekcie efektów. Zakres niektórych działań już zakończonych został rozszerzony, co sprawia, że nadal będą one realizowane. Dotyczy to działań edukacyjnych (warsztaty, prelekcje) oraz organizacji konferencji. Realizacja dodatkowych zadań nie powinna jednak przysporzyć problemów. Jednym z istotniejszych działań, których wyników jeszcze nie przedstawiono, a które zasługują na szczególną uwagę i kontrolę jest monitorowanie efektów ekologicznych działań ochronnych (**Zadanie D.1**). Działanie to ze względu na stopień trudności i swój szeroki zakres realizacji, jest trudne do prowadzenia, a jednocześnie jest bardzo ważne, gdyż pokaże skuteczność przeprowadzonych (lub jeszcze prowadzonych) zabiegów ochronnych.